

POLSKI SEKTOR BANKOWY 1989 – 2000 – OSIĄGNIĘCIA I NIEPOWODZENIA

Alicja Kornasiewicz

Prezentując sukcesy i niepowodzenia polskiego sektora bankowego na przestrzeni ostatnich jedenastu lat, rozpocznę od małej refleksji. Jedenaście lat to okres, który nazwałam „od Grobelnego do Internetu”. Myślę, że to sformułowanie przedstawia skalę przemian, jakie przeszedł polski sektor bankowy. W 1990 roku Grobelny gwarantował bezpieczne oszczędzanie na wysoki procent. Udało mu się do tego nakłonić (ze znanym dla nich skutkiem) bardzo wiele osób. W tej chwili bankowość internetowa także oferuje nam bardzo wysokie oprocentowanie i zobaczymy, ilu znajdzie chętnych do zdeponowania oszczędności.

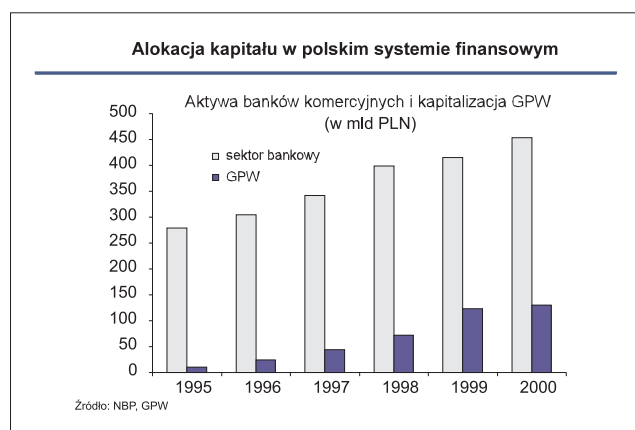
Analizowany okres w historii polskiego systemu bankowego, nazwałam okresem sukcesów i spróbuję uzasadnić, dlaczego tak uważam. Porażki, bo i takie przecież zdarzyły się, przedstawię na końcu artykułu. Twierdzę, że ilość, jakość i wartość pozytywnych zmian, jakie zaszły w okresie od Grobelnego, czyli od przełomu 1989/1990, kiedy następowało wydzielenie banków komercyjnych ze struktur NBP, sprawiła, że możemy zdecydowanie mówić o sukcesie rozwoju rynku bankowego w Polsce.

Często wielu słuchaczy, czytelników wyraża swe zaskoczenie, kiedy dowiadują się, że do roku 1989 właściwie nie było w Polsce funkcjonującego systemu bankowego, a jedynie administracja bankowa. Obecnie zaś w zakresie jakości i złożoności produktów bankowych możemy już porównywać się do tego, co jest oferowane klientom banków na zachodzie Europy. I w świetle tego porównania przyznają mi rację.

Sukcesy

Ocenę zmian, jakie zaszły w omawianym okresie w polskim sektorze bankowym starałam się dokonać według dwóch wyróżników:

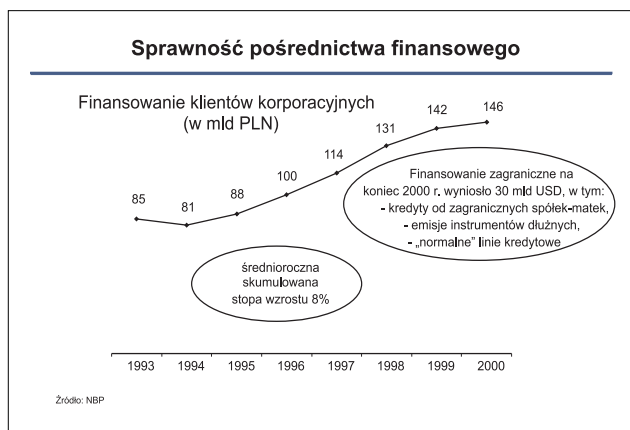
- jaki był wpływ rozwoju sektora na przemiany zachodzące w polskiej gospodarce,
  - jak z rozwoju sektora skorzystali klienci banków.
- Wśród czynników, które miały pozytywny wpływ na gospodarkę należy przede wszystkim wymienić:
- alokację kapitałów,
  - sprawność pośrednictwa finansowego,
  - mobilizację oszczędności,
  - stworzenie bezpiecznych i stabilnych ram/podstaw funkcjonowania systemu.

Dzięki tym czynnikom wzrosła także atrakcyjność inwestycyjna Polski (jako całego kraju/rynku/gospodarki).

Patrząc na alokację kapitału w polskim systemie finansowym w latach 1995-2000, w rozbiciu na rynek

kapitałowy i sektor bankowy, można zauważyć, że zdecydowanie większa alokacja nastąpiła poprzez system bankowy, którego aktywa osiągnęły wartość

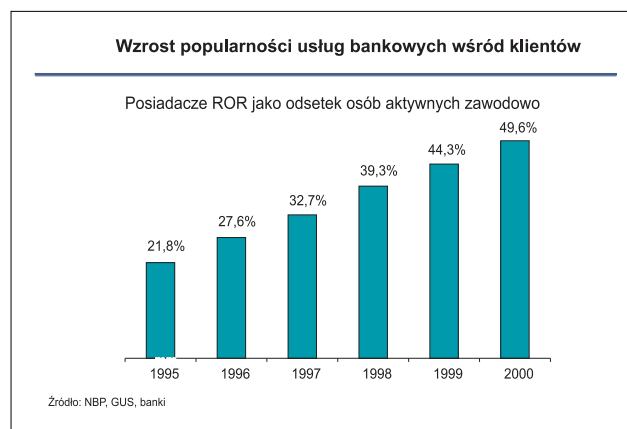
453 mld PLN w roku 2000, w porównaniu z zaledwie 130 mld PLN kapitalizacji warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych.

Sprawność pośrednictwa finansowego została zaprezentowana na przykładzie finansowania klientów korporacyjnych. Średnia skumulowana stopa wzrostu finansowania działalności korporacji poprzez polski system bankowy w okresie 1993-2000 wyniosła 8%. Jednak w 2000 r. finansowanie zagraniczne wyniosło niemal drugie tyle co krajowe – jest to zjawisko niekorzystne, powodujące konieczność zastanowienia się nad przyczynami wyboru finansowania zagranicznego.

Średnie skumulowane tempo wzrostu akcji kredytowej, oferowanej przez banki klientom detalicznym w latach 1993-2000 wyniosło 32% i było

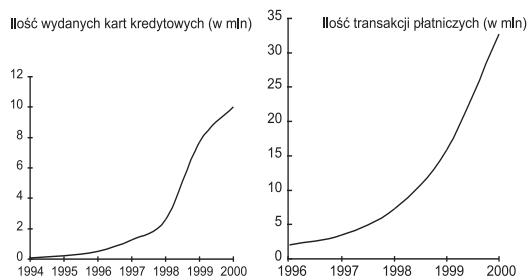
znacznie wyższe od CAGR dla akcji depozytowej w tym samym okresie (12%). W tym miejscu należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż ciągle w Polsce mamy bardzo niski udział kredytów i depozytów w PKB. W krajach rozwiniętych Europy Zachodniej, jak np. w Niemczech, relacja depozytów do PKB kształtuje się na poziomie 76%, w Polsce jest to zaledwie 28%. Taka różnica, doskonale obrazuje potencjał, jaki tkwi wciąż w zakresie mobilizacji oszczędności Polaków.

Oceniając rozwój sektora bankowego z punktu widzenia jego klientów, celowe wydaje się przeanalizowanie wzrostu popularności usług bankowych, a także działań, jakie banki podejmowały w celu pozyskania klientów. Należy przy tej okazji wspomnieć także o niebagatelnej roli, jaką w procesie rozwoju rynku usług bankowych w Polsce odegrało nowoczesne ustawodawstwo dotyczące gwarantowania oszczędności (BFG). W 1995 roku udział osób aktywnych zawodowo posiadających rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe w całej populacji Polaków aktywnych zawodowo wynosił 21,8%. W 2000 r. było to już blisko 50%. Dla porównania w krajach rozwiniętych Europy Zachodniej stosunek ten kształtuje się na poziomach powyżej 90%, zaś regiony/kraje, gdzie spada poniżej 75% oceniane są jako rynki szczególnie rozwojowe.

Największy wzrost popularności usług oraz ich wolumenu i wartości był obserwowany w minionych latach w odniesieniu do rynku kart bankowych. W 1994 roku w Polsce wydano 90 tysięcy kart, rok te-

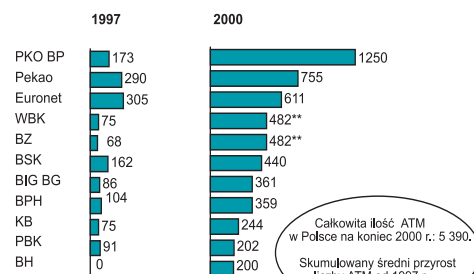
Wzrost aktywności banków wobec klientów: rynek płatności bezgotówkowych w Polsce

Źródło: Polcard

mu było to już 10 mln, w tym samym okresie liczba transakcji dokonanych kartami bankowymi wzrosła blisko szesnastokrotnie, osiągając 33 mln. Jednak również i ten segment rynku bankowego w Polsce wykazuje nadal istotny stopień niedorozwoju: w Polsce na 100 osób przypada 20 kart bankowych, w Europie Zachodniej jest to 110 kart.

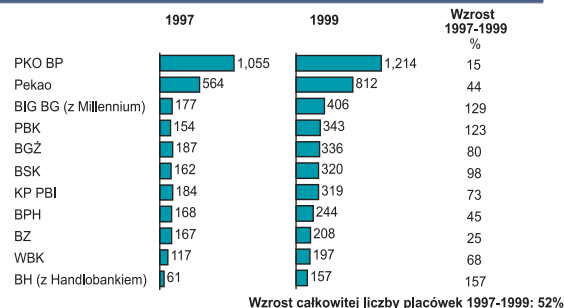
Wzrost aktywności banków wobec klientów: rozwój sieci bankomatów

** WBK i BZ łącznie
Źródło: Polcard, banki

kie banki, jak BIG Bank Gdański i Bank Handlowy, rozbudowujące w tym okresie swe projekty bankowości detalicznej: Millennium i Handlobank, a także PBK. W wyniku tak dynamicznego przyrostu ilości placówek bankowych w Polsce, zmniejszył się w omawianym okresie stosunek liczby mieszkańców przypadających na jedną placówkę bankową z 13,35 tys. w roku 1997 do 7,2 tys. na koniec roku ubiegłego. Rozbudowie sieci placówek bankowych towarzyszył w omawianym okresie także dynamiczny wzrost liczby zainstalowanych bankomatów, dla którego wartość CAGR również przekroczyła 50%.

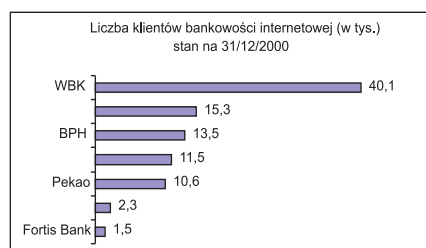
Wzrost aktywności banków wobec klientów: rozwój sieci placówek

Źródło: banki

W latach 1997-2000 średni skumulowany roczny przyrost ilości placówek bankowych w Polsce wyniósł 52%. Największe wzrosty w tej kategorii osiągnęły ta-

Wzrost aktywności banków wobec klientów: rozwój bankowości elektronicznej

Źródło: Rzeczpospolita

Stosunkowo najnowszym zjawiskiem, z jakim mamy do czynienia na rynku usług bankowych w Polsce jest bankowość internetowa – świadczona obecnie przez 7 banków (ekspansję na tym rynku zapowiada już kilka kolejnych podmiotów). Według szacunków, na koniec ubiegłego roku z dostępu do rachunku bankowego poprzez Internet korzystało w Polsce już blisko 95 tysięcy klientów. W tym miejscu należy jednak zauważyć, iż jedynie mBank, Pekao i PKO BP

Wzrost aktywności banków wobec klientów: rozwój sieci placówek

Liczba klientów przypadająca na jedną placówkę bankową w Polsce

---

świadczą usługi jedynie przez Internet, w przypadku pozostałych banków dostęp do rachunku poprzez Internet jest jedynie dodatkową opcją dodaną do standardowej obsługi w oddziale.

Podsumowując znaczenie przemian, jakie dokonały się w polskim sektorze bankowym na przestrzeni ostatnich 11 lat, chciałabym zwrócić uwagę na to, jakie były główne czynniki, które miały wpływ na korzystne zmiany w polskim sektorze bankowym. Do takich zaliczyłam:

- dobre uregulowania formalno-prawne,
- zmiany instytucjonalne,
- wczesne rozpoczęcie prywatyzacji banków,
- stabilne otoczenie makroekonomiczne.

Wśród rozwiązań formalnoprawnych, wymienić należy:

- stworzenie podstaw bezpiecznego rozwoju,
- powstanie nadzoru bankowego,
- inicjatywa bankowego postępowania ugodowego,
- powstanie Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Nadzór bankowy w latach 1989 – 1997 był sprawowany bezpośrednio przez NBP, od roku 1998 działalność ta jest prowadzona przez Komisję Nadzoru Bankowego działającą poprzez Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego. Narzędziami oddziaływania na rynek bankowy, które pozostawiono w gestii nadzoru stały się: licencjonowanie banków, kontrola ich struktury własnościowej oraz zapewnienie właściwej jakości kadry zarządzającej. Ponadto prowadzone jest stałe monitorowanie sytuacji finansowej banków oraz wprowadzane są regulacje ostrożnościowe w zakresie adekwatności kapitału oraz wielkości ryzyk bankowych (kredytowego, walutowego, płynności).

Bankowe postępowanie ugodowe zostało natomiast wprowadzone ustawą z dnia 3 lutego 1993 roku. Podstawowym celem, jaki miało spełniać BPU było oddłużenie przedsiębiorstw państwowych i jednoosobowych spółek skarbu państwa, w których Skarb Państwa posiadał ponad 50% udziału, poprawa sytuacji finansowej banków-wierzycieli poprzez ich dokapitalizowanie obligacjami Skarbu Państwa. Instytucja BPU pozwoliła na pro-

wadzenie działań w zakresie restrukturyzacji zadłużenia przedsiębiorstw poprzez odroczenie terminów spłaty, obniżenie oprocentowania wierzytelności, zawieszenie naliczania odsetek, rozłożenie w czasie spłaty odsetek i kapitału, umorzenie części lub całości wierzytelności, zamiana wierzytelności na akcje lub udziały oraz wnioskowanie o ogłoszenie upadłości.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny został utworzony na mocy ustawy z 14 grudnia 1994 r. Przed BFG stały dwa podstawowe cele działalności:

- udzielanie pomocy bankom zagrożonym niewypłacalnością poprzez udzielanie zwrotnej pomocy finansowej, nabywanie wierzytelności banków zagrożonych itp.,
- gwarantowanie klientom wypłaty środków zgromadzonych w bankach (do równowartości 1 000 euro – 100%, do równowartości 15 000 euro – 90%).

Źródłami finansowania działalności BFG są:

- obowiązkowe opłaty roczne wnoszone przez banki,
- dochody z oprocentowanych pożyczek udzielonych przez fundusz,
- środki z dotacji budżetu państwa,
- środki z kredytu udzielonego przez NBP.

Wśród zmian instytucjonalnych, których dokonanie pozwoliło na dynamiczny rozwój polskiego sektora bankowego należy wymienić:

- wprowadzenie dwuszczeblowego systemu bankowego (bank centralny i banki komercyjne),
- wydzielenie 9 banków komercyjnych ze struktur regionalnych NBP,
- liberalną politykę wchodzenia zagranicznych banków,
- umożliwienie powstawania banków prywatnych,
- powstanie konkurencyjnych wobec BGŻ zrzeszeń spółdzielczych.

Krótką historią zmian w polskiej bankowości w latach 1992 – 2000, zaprezentowaną w tabeli, pozwalamo moim zdaniem zobrazować, na jakie przemiany w sektorze pozwoliła polityka wczesnego rozpoczęcia prywatyzacji banków.

Zmiany w polskiej bankowości w latach 1992 – 2000: krótka historia

1992	Debiut BRE na GPW
1993	Prywatyzacja WBK: EBOR kupuje 28,5% Prywatyzacja BSK: ING kupuje 26% Prywatyzacja BPH: ING kupuje 13%, EBRD 15%
1994	Commerzbank kupuje 21% BRE
1995	AIB kupuje 16% WBK
1996	AIB zwiększa udziały w WBK do 26,6% ING zwiększa zaangażowanie w BSK do 54% BIG zwiększa udziały w BG do 31% KBC zostaje partnerem strategicznym KB
1997	BACA, Warta i KB kupują po 13% PBK Warta zwiększa udziały w PBK do 20% KB kupuje PBI wraz z Prosper Bankiem Prywatyzacja BHW z udziałem inwestorów „stabilnych” (JP Morgan 12%, Zurich 6%, Swedbank 8%) Oferta publiczna Pekao (15% kapitału) Commerzbank zwiększa udziały w BRE do 48% AIB zwiększa zaangażowanie w WBK do 60% BIG kupuje 31,9% BG
1998	BACA podnosi udziały w PBK do 27,5% PBK kupuje PKBL BRE kupuje i wchłania PBR HVB kupuje 37,8% udziałów w BPH
1999	BACA podnosi udziały w PBK do 43% PKBL zostaje wchłonięty przez PBK Nie dochodzi do skutku fuzja BHW i BRE Unicredito oraz Allianz kupują odpowiednio 50% i 2% w Pekao AIB kupuje 80% BZ HVB podwyższa udziały w BPH do 81%
2000	BACA przekracza 50% w PBK Citibank przekracza 80% w BHW AIB ogłasza połączenie WBK i BZ Commerzbank zwiększa udziały w BRE do 50%

Zmiany podmiotowe w polskiej bankowości

Zmiany własnościowe

- ponad 71% kapitału sektora jest własnością inwestorów zagranicznych

Konsolidacja przeprowadzona przez zagranicznych akcjonariuszy strategicznych

- Citibank i Bank Handlowy
- BACA i PBK (również potencjalnie z BPH)
- WBK i Bank Zachodni

Bank Akcjonariusz strategiczny

BPH	Hypovereinsbank (86.1%)
Kredyt Bank KBC	(48.2%), BES (19.8%)
Handlowy	Citigroup (85%)
BSK	ING (55%)
WBK	AIB (60.1%)
BZ	AIB (80%)
BIG BG	BCP (20%), Euroko (15.8%)
PBK	BACA (57.1%)
BRE	Commerzbank (50.0%)
Pekao	Unicredito (53.2%)
	Allianz (2.1%), EBRD (6.6%)

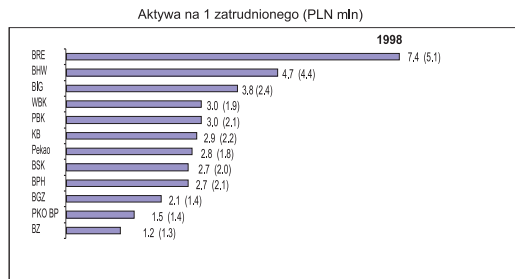
Stabilne otoczenie makroekonomiczne

Źródło: GUS

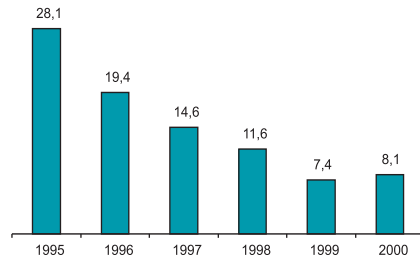
Znaczenie zmian podmiotowych dla polskiego sektora bankowego

Porównanie efektywności banków prywatnych i państwowych (PKO BP, BGŻ, BZ)

Stabilne otoczenie makroekonomiczne

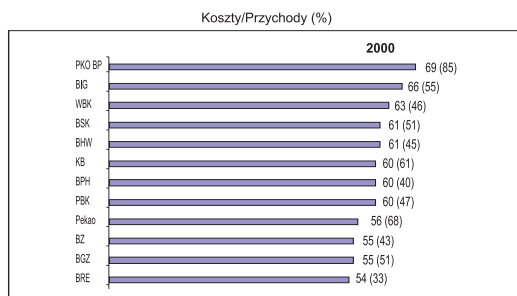
Inflacja średnioroczna w latach 1995-2000 (%)

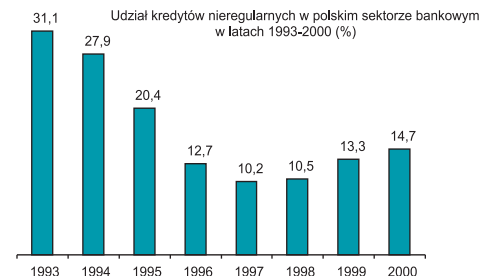
Źródło: GUS

Znaczenie zmian podmiotowych dla polskiego sektora bankowego

Porównanie efektywności banków prywatnych i państwowych (PKO BP, BGŻ, BZ)

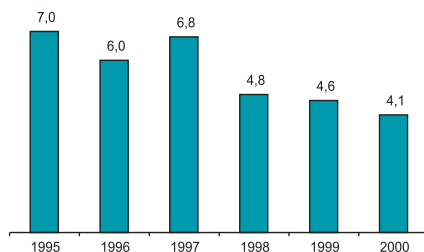
Przewycięlenie problemu złych kredytów w sektorze bankowym

Źródło: NBP

Stabilne otoczenie makroekonomiczne

Polska: realny wzrost PKB w latach 1995-2000 (%)

Źródło: GUS

W omawianym okresie zaszły znaczące zmiany własnościowe, w wyniku których ponad 71% kapitału sektora jest obecnie własnością inwestorów zagranicznych. Obecnie zachodzą dalsze procesy konsolidacji przeprowadzonej przez zagranicznych akcjonariuszy strategicznych: Citibank i Bank Handlowy, BACA i PBK (również potencjalnie z BPH), WBK i Bank Zachodni.

Porażki

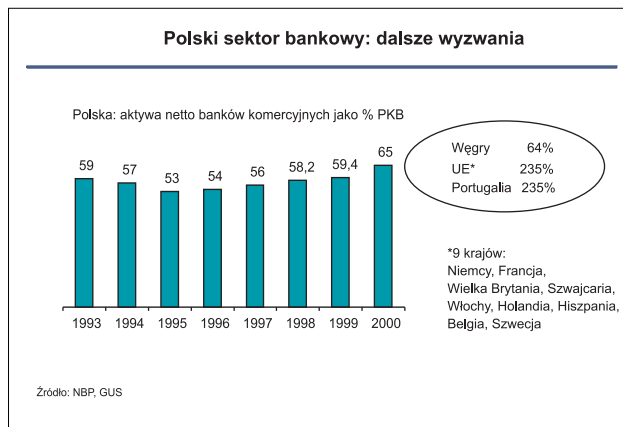
Wśród porażek, jakich doświadczył polski sektor bankowy w ciągu minionego dziesięciolecia, przede wszystkim należy wymienić nie rozwiązane kwestie przyszłości dwóch banków, pozostających w rękach państwowych, a mianowicie BGŻ i PKO BP. W przypadku BGŻ do takiego stanu rzeczy przyczyniła się zła ustawa o funkcjonowaniu BGŻ i banków spółdzielczych, brak koncepcji prywatyzacji oraz niechęć do przeprowadzenia konsolidacji sektora spółdzielczego. Natomiast najbardziej palącymi kwestiami w przypadku PKO BP pozostają: nie rozwiązany problem portfela starych kredytów mieszkaniowych, brak koncepcji funkcjonowania banku w zmieniającym się otoczeniu oraz brak koncepcji prywatyzacji banku.

Wyzwania

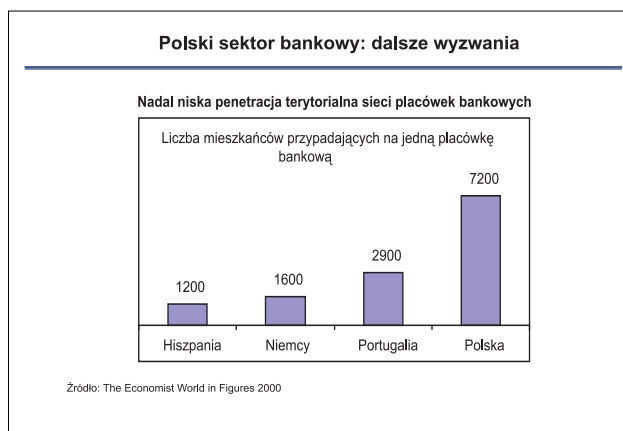
Na koniec chciałabym pokrótce przedstawić wyzwania, jakie w ciągu najbliższych lat będą stały przez polskim sektorem bankowym.

Uwagi wymaga relatywnie niski udział sektora bankowego w finansowaniu PKB. Relacja ta w Polsce na przestrzeni ostatnich lat zwiększała się stopniowo od 53% w roku 1995 do około 65% na koniec roku ubiegłego, ale nadal to niska wartość w porównaniu do średniej obliczonej dla krajów Unii Europejskiej, gdzie poziom tego wskaźnika sięgnął w ubiegłym roku 235%.

Polska, pomimo znaczącej poprawy w ubiegłych latach, jest nadal krajem, gdzie stosunek liczby mieszkańców przypadających na jedną placówkę bankową (7,2 tys. w 2000r.) znacznie przekracza średnie liczone dla krajów europejskich (1,2 tys. w Hiszpanii,

1,6 tys. w Niemczech i 2,9 tys. w Portugalii). Także w tym aspekcie należy upatrywać wzmożonej konkurencji pomiędzy bankami i jednocześnie wyzwania dla całej branży, zwłaszcza w dobie zwiększającego

się wykorzystania alternatywnych kanałów dystrybucji usług (Internet, telefon, WAP), postępującej konsolidacji sektora, przygotowań sektora do wejścia do Unii Europejskiej, rozwoju holdingów finansowych i instytucji parabankowych.

Autorka jest prezesem CA IB Polska